

LA RATLLA I EL DESIG

Poc després d'haver passat el Coll d'Àrea, van venir-me ganes de contar la història de la casa i de la dona meva, i de tot allò que havia perdut amb el miratge. Al meu costat seia un home vell; durant quilòmetres i quilòmetres, havia conservat un mutisme gairebé enemic dels qui l'acompanyàvem — i tenia una mirada quieta, com si els records de llum que conservava no es deixessin dominar per la mobilitat del paisatge.

Vaig posar la mà damunt d'un dels seus genolls i em vingué un calfred. Els sotrac de l'òmnibus s'havien aliat amb els seus ossos i els vaig sentir sota el palmell, dansant al mateix ritme.

— Escolteu : tinc ganes d'explicar-vos un episodi... Anava a dir un fet de la vida real, però em fa por que a vós no us ho semblarà, com als altres.

El vell girà el cap. Qui sap si em va veure, perquè els seus ulls seguien absents malgrat que podia emmirallar-m'hi.

— Per què ? — em va preguntar. — I afegí : — Fa més de cinc anys que m'hauria d'haver mort i sé totes les històries. Què hi podríem guanyar ?

— No ho sé. Potser consell... — vaig dir-li.

(Això era fals i la hipocresia, com sempre que en faig ús, m'envermellí les galtes. En realitat, el que cercava era referir aquella cosa extraordinària, com ara.)

El vell, que tenia les mans creuades damunt del puny d'un bastó de nusos, va alçar-ne una, per expressar — n'estic segur — que tant li feia. Un viatjant de comerç que seia davant nostre tingué

un desconcert ocasionat pels nervis. De primer, inicià el gest de treure's el mocador, però a mig fer-ho es repensà, va encendre una cigarreta i, després d'extreure'n dues glopades de fum, va llençar-la per la finestra.

— Bé, doncs : ho contaré — sabia que ja no podrien aturar-me. Jo sóc agrimensor. Ningú no m'ha preguntat mai, amb tantes vegades d'explicar-ho, per què tinc aquest ofici i, de bo de bo, si algú es decidia a fer-ho no sabia què contestar-li. Potser és que venim al món a cobrir vacants i cada u s'ha de resignar amb la que li toca. Hi ha la vocació, és clar, però jo hi crec d'una manera limitada. Si, a l'edat de triar, la vocació decidís, hi hauria més bombers i soldats de parada dels que fan falta.

Vaig casar-me així que es presentà l'avinentesa i, com que en aquell temps no tenia gaires maldecaps, el meu fou un casament per amor. És cosa sabuda que la providència vetlla en aquests casos, i, tot just acabava de prendre nou estat, un gran terratinent contractà els meus serveis. Una de les seves finques comprenia tres muntanyes de prestigi europeu i ell feia temps que tenia llogada una brigada per a fer uns alçaments, la naturalesa dels quals no detallaré perquè he observat que això causa fatiga als profans. I s'esdevingué que la persona que dirigia els treballs va tenir diferències, per una seva manera de fer, amb l'amo de les terres i aquest, que era un home irritable, va acomiadar-lo. Aleshores, una felïç cadena de coneixences em relacionà amb el milionari. Prenguérem acord i establírem un tracte mitjançant el qual jo m'obligava a viure, mentre durés la feina, en una casa enclavada en la seva propietat.

La casa era de fusta, excepcionalment ben construïda. Un gust despert havia tingut cura de fer-la bonica i ho era de veres; tot l'exterior estava pintat de color roig indi, amb els marcs de les portes i finestres blancs. La teulada... Però no la descriuré tota perquè cadascú podria treure de les meves paraules una impressió diferent i la casa en produïa una de sola : vivint-hi, els dies transcorrien com una cinta d'amics. L'ambició per a les coses d'aquesta terra s'esmortia i, en el seu lloc, una flama quieta mantenia quimeres que no treien la son ni la gana.

La casa estava situada en una petita vall que servia de llit a un riu com els que s'acuden a tots aquells que pensen en un lloc ideal per a viure. El camí que hi portava feia solc en uns prats de bon somni. Encara ara m'acluco d'ulls i ho veig tot com si ho tingués parat damunt d'una taula meva, amb aquells colors i els moviments

que l'oreig donava a les fulles dels arbres, i als trossos del cel en el riu. I encara ara, tot pensant-hi, no em sé avenir que en un marc com aquell pogués passar-hi *allò*...

(El viatjant de comerç va alçar les espatlles i formulà una opinió banal: — No hi veig l'estranyesa — digué —. Un mateix escenari serveix per al drama i per a la comèdia, o per a un repartiment de premis escolars —. Anava a explicar una experiència per a il·lustrar-nos, però el vaig tallar amb la represa de la meva narració.)

...Es curiós observar amb quina freqüència la felicitat més perfecta precedeix els mals moments. La meva esposa trobava grats el lloc i la casa i va adaptar-se a una manera de fer domèstica que servia tots els meus anhels; així aconseguí que l'amor que li tenia anés creixent.

Van passar uns mesos que no explico mai perquè quan s'estimula l'enveja dels altres es comet una mala acció doble: fer néixer un sentiment reprovable i, al mateix temps, trobar-hi complaença.

Va venir un moment en què la feina em portava lluny de la casa. Sortia de bon matí, a cavall, i recorria els quinze quilòmetres que em separaven del campament de la brigada. I a desgrat que no podia tornar fins al vespre, la reserva de benestar que m'havia proporcionat, durant aquell temps, la vida de família m'acompanyava a totes hores. Es més (i heus aquí, per altra banda, un fenomen ben conegut): després d'una jornada més llarga, les ganes de reveure la meva llar i tot allò que significava em donaven una exaltació abans desconeguda.

Deixava la feina que encara era dia clar, i el cavall, no sé per quin obscur instint, devia sentir necessitat de subratllar la meua eufòria i empenia un trot que a mi em semblava una col·laboració conscient a la meua impaciència.

A mi, la vista de la naturalesa, i, en particular, els paisatges de muntanya, m'encomanen una barreja de lirisme i d'inquietuds agràries, i al costat d'imatges que em semblen molt belles em vénen idees de grans repartiments de terres. Feia camí alternant el vaiverejar d'aquests pensaments i omplint-me els ulls amb la gamma de verds que, seguint el corrent de l'estació, oferia canvis subtils a una mirada experta. Cada vegada, abans de guanyar la meitat del camí, m'aturava a contemplar la posta del sol i, després, esperonava el cavall per a vèncer les fites de la meua ruta: els tres pins, la creu de terme, la caseta dels peons caminers, les runes de la masia, la font i tots els heralds silenciosos dels meus retorns.

De lluny veia les finestres il·luminades de la casa i la claror rogenca que sortia de la xemeneia. A mesura que m'hi acostava podia distingir la silueta de la meua dona en el marc de la porta; li feia senyal amb un llum portàtil i ella alçava el braç per a donar-me la benvinguda.

I això cada dia. Enteneu? Cal fer-se càrrec de la vulgaritat d'aquesta etapa per a comprendre la justícia de la meua queixa i el rigor amb què vaig rebre tracte de qui sap quins poders superiors. No podia haver-hi engany dels sentits perquè, per ofici, la gent de la meua professió tenim l'habitud de mesurar la terra, i jo sabia la llargària del camí, llegia les seves corbes i desnivells i podria fer-ne el pla de memòria.. I quina explicació tindria, doncs, aquella cosa fora d'ús i costum que va passar-m'hi? Però ja ho jutjareu vosaltres...

S'esdevingué després d'un dia particularment agitat. Havíem fet unes triangulacions que exigien grans desplaçaments; l'endemà s'esqueia la festa d'un sant i els poblets de les valls la celebraven com la millor de l'any. Els homes de la brigada m'havien demanat per assistir-hi i els vaig respondre que no podien abandonar el campament ni deixar la vigilància de les eines i dels instruments que utilitzàvem. Però ho tenien tot previst: dos dels peons havien ofert quedar-se per a establir unes guàrdies i com que, de fet, la irradiació de la festa abastava una àrea molt extensa no podia fer-hi oposició.

A mi mateix va seduir-me la idea d'aquell lleure i, aleshores, per a conciliar el concepte del meu paper de director amb allò que de debò desitjava, vaig dir-los que si en el curs del dia acabàvem una determinada tasca accediria a la petició.

Treballarem amb el delit del premi establert i vam aconseguir allò proposat. Vaig mirar a les tendes mentre els peons i els capatassos s'allunyaven cavalcant, i després de donar unes darreres instruccions als vigilants, vaig emprendre una tornada de la qual em recordaré sempre.

Mai com llavors no havia sentit amb tanta força la joia que abans he intentat de descriure. Era més tard de l'hora acostumada i una colla de circumstàncies contribuïen a donar intensitat a les meves ganes d'arribar. El dia anterior, la meua esposa se m'havia planyut, per primera vegada, del temps que passava sola; me la imaginava inquieta, recolzada al marc de la porta i fent un esforç per a albirar-me. Em plaïa intuir les paraules que ens diríem, el seu

repte per la meva tardança i com jo calmaria el seu enuig amb la nova de la festa.

No sé si fou en virtut de la pressa que jo li encomanava, potser sense adonar-me'n plenament, o bé degut a la seva capacitat de comprendre'm, el cas és que el cavall començà a galopar insòlitàment. Això fou l'única causa lògica, amb una explicació fàcilment compartible, d'alguna de les coses que van ocórrer: al cap de poca estona de camí, en passar un revolt que vorejava un barranc molt profund, va esllavissar-se un tros de marge i el cavall perdé l'equilibri. Vaig tenir el temps just d'arrapar-me, no podria dir on, herba o branca, i reguanyar el camí amb una contracció. L'animal s'estimbà i no em quedava cap dubte sobre allò que li havia esdevingut; coneixia prou bé el lloc, sabia que no podia sortir en vida de la caiguda i, a desgrat de tot, sovint em faig retrets per no haver baixat fins al torrent a buscar el cavall, per tal d'acabar, si s'esqueia, el seu sofriment.

Però en aquells moments la contrarietat va donar-me una ràbia incontrolable i les meves preocupacions eren d'una altra mena. En dia normal, hauria tornat al campament en recerca de nova cavalcadura, però aleshores sabia que no n'hi havia cap i que aconseguir els homes que les portaven em costaria gairebé tanta feina com anar a peu fins a casa. Amb l'enfolliment que em donava un despit que no sabia contra qui dirigir, vaig emprendre la marxa.

Es estrany com un canvi, per petit que sigui, de vegades ens presenta l'altra cara de les coses que ens són familiars. La terra que trepitjava, els marges i els arbres, sota la mitja llum del capvespre que tantes vegades els havia posat sota els meus ulls, em semblaven diferents. I no voldria que això que dic donés la impressió que, en virtut d'un estat d'esperit especial, pogués explicar-se el que succeí; tenia una noció ben clara del lloc on era, de la distància que havia recorregut, de la que encara faltava i, sobretot, amb una precisió que em donava el costum del treball, de la relació existent entre el ritme dels meus passos, els minuts que transcorrien i cada metre que em calia fer.

De sobte vaig adonar-me que tenia el turmell dret adolorit i que això em destorbava la marxa. Veia que no havia sortit il·lès de l'accident i només podia atribuir a l'excitació el fet de no haver-me'n adonat fins aleshores.

No podria explicar el meu neguit. És difícil fer-se'n càrrec ara, tal com estem, ben asseguts i acompanyats, amb la claror del sol que ens vetlla. De vegades, algun interlocutor m'ha fet l'observació

que no era cosa per amoïnar-s'hi, que, després de tot, seria raonable sentir una satisfacció dominant pel fet d'haver-me ben lliurat d'un pas que em podia reservar a mi la sort del meu cavall. Però jo li he preguntat — i ho pregunto ara: «Us heu trobat mai a ple camí, amb la nit a punt de cloure's i el silenci de grans boscos que us espera, amb l'obsessió que una persona estimada passarà una angúnia que no podeu aturar amb cap avís? I tot això amb un sofriment físic que em privava de seguir la pressa del meu anhel i un pressentiment indefinible que tractava de posar alerta el meu esperit.

Va fer-se fosc i jo seguia amb la voluntat d'accelerar el pas cada vegada més comptant les hores que em caldrien per a cobrir les etapes conegudes: els tres pins, la creu de terme, la caseta dels peons... Vingué un moment en què clavava obstinadament la vista en la foscor del cel perquè la identificació de les ombres a banda i banda del camí feia més persistent el record de la distància i del temps.

I així, amb la mirada alta i perduda, es quan vaig veure la ratlla de llum. Fou cosa d'un instant: la sorpresa de la ratlla, la revelació immediata que es tractava de la caiguda d'una estrella i la reminiscència supersticiosa que m'obligà a formular el desig de trobar la casa i l'esposa esperant-me després del primer tombant del camí.

Per joc, gairebé tothom ha procedit d'una manera semblant a la contemplació del fenomen. Per joc, després del vague impuls respectuós que em féu aclucar els ulls per a donar més força a la petició, vaig acordar que fingiria creure trobar realment el que havia demanat al final d'aquella corba, que després concediria a una altra corba una virtut semblant i així, escurçant les etapes encara que les multipliqués, potser distreuria la meva inquietud.

Això és el que pensava. Però en el lloc assenyalat vaig veure els rectangles il·luminats de les finestres, la claror roja de la xemeneia i, retallat a la porta, el perfil que jo estimava tant.

Una mena d'estupor em va impedir de meravellar-me massa. Amb el llum vaig fer el senyal de sempre i ella alçà el braç amb el gest acostumat. En atansar-m'hi, recordo que vaig preguntar: «Què hi feu en aquest lloc tu i la casa?»

No m'atrevia a passar la llinda; la meva esposa va donar a la seva abraçada un aire més protector que mai i féu com si comprengués qualsevol cosa que a mi pogués passar-me. Volgué saber si havia treballat molt aquell dia i, en respondre-li que sí, va dir-me que em tranquil·litzés, que aleshores no havia de tenir altra preocupació que el descans.

Per tal d'aclarir de seguida una situació tan singular vaig dir-li la veritat : que el lloc on ens trobàvem era almenys vuit quilòmetres lluny de casa nostra i que jo havia desitjat d'ésser-hi més aviat en veure caure una estrella.

“A casa nostra és aquí — contestà amb veu serena — on som tu, jo i la nostra llar.” Per desenganyar-la vaig mostrar-li la banda de ponent on una levíssima claror retallava el perfil d'una muntanya. “L'has vist mai el coll d'Àrea des del portal de casa ?”

Ella va mirar sense fer cap esforç i digué que l'endemà, amb claror de dia, tindríem més elements per discutir-ho. Tot seguit s'interessà pel cavall i, quan li vaig haver explicat la desgràcia, em passà la mà pel cap. “T'has fet mal ?”, “No és el que et penses.” Que un cop qualsevol m'hagués afectat l'enteniment seria una explicació massa fàcil.

Jo em resistia a entrar perquè una preocupació tota natural m'anava dominant. “Mira la taula parada — em digué ella. — Hi ha un sopar que t'és grat. Sents l'olor ?”

Es clar que veia i sentia! Però m'era impossible distreure'm menjant de gust i, després, anar a dormir i reprendre la cavil·lació l'endemà. Perquè, si la realitat de la meua vida era allí, ¿quina ficció hi havia tan forta al capdavant dels vuit quilòmetres ? I a la inversa : si allà baix hi havia la veritat i el bon curs de les coses, ¿què representava el miratge ?

Vaig dir que no trobaria repòs fins després d'haver fet tot el camí, deixant de banda els miracles, i que em calia prosseguir sense entretenir-me gens. Ella volgué acompanyar-me i m'hi vaig negar : “Tu queda't aquí, vigila això i espera'm. Sigui el que sigui, ja et vindré a dir alguna cosa.” Va posar-se a plorar i va allargar-me una agulla amb un camafeu que jo li havia regalat. “Té — va dir. — Porta aquesta penyora del meu amor; no te'n separis i que la seva contemplació et recordi la meua espera.”

(El viatjant va demanar-me, qui sap per què, detalls sobre l'agulla. Vaig mostrar-la-hi i ell se la mirà breument. “Allò que no entenc — digué — és que si el vostre desig era trobar la casa allí no us resignéssiu amb la seva satisfacció, tot derivant-ne alegria.” Vaig dir-li que tothom ha desitjat de volar pel propi impuls una vegada o altra, però que si algú, batent els braços, aconseguís elevar-se uns quants metres voldria tornar a terra de seguida.)

Un frenesí explicable guiava els meus passos. A intervals tombava el cap i veia les clarors de la casa que s'empetien per l'allunyament

fins que un petit turó les féu desaparèixer. En aquell moment, vaig alentir la marxa; un retorn del seny despert va donar vida a les reflexions i vaig començar a creure que després de tot era possible que un estat físic especial alterés d'aquella manera el meu esperit. Sense deixar de caminar em passava la mà pels cabells, pel front, pertot arreu on una lesió no descoberta em pogués lligar l'enteniment, amb l'esperança ben mesquina que, amb la clarividència, em succeiria la mateixa cosa que amb el turmell : localitzaria de sobte un punt dolorós i podria alliberar-me del vel.

Però no hi ha ningú que amb el simple joc del pensament alteri el seu destí i el meu havia entrat en un giravolt implacable. Quan m'anava ajudant amb més força la idea d'un trastorn passatger ocasionat per la caiguda, el feix de llum que em precedia dibuixà el basament de la creu de terme. Vaig alçar el llum, vaig repassar el contorn de la pedra i, perquè no hi hagués engany dels ulls, vaig passar la mà pels relleus de la talla amb tanta insistència que els palmells em quedaren adolorits molta estona.

Era important d'establir la veritat de la seva presència perquè la creu estava situada en el lloc més alt i gairebé a la meitat del meu camí dels altres dies. Girant-me m'havia d'ésser possible de veure les finestres de la casa que acabava de deixar. Però es necessitava coratge per a fer una comprovació el valor de la qual coneixia tan bé, i van transcórrer uns quants minuts abans no vaig decidir-me a fer-la. I mireu si tenia raó jo, i fins a quin punt no havia estat víctima d'un engany dels sentits, que els punts de llum eren allí, marcant la casa en un pla per sota el lloc on em trobava i en el qual ni aquell matí ni mai no hi havia hagut sinó l'herba i la terra.

Em vingué un cansament total. Vaig assegurar-me sota la creu, per veure si podia ordenar les meves inquietuds; volia tornar a casa, però, on era el meu retorn : a l'est o a l'oest del camí ? Volia seguir endavant, però això no em portaria el repòs de l'ànima, fos el que fos allò que trobés al final de la ruta de cada dia. Si hi havia la casa voldria tornar al lloc que acabava de deixar, i si no hi era quelcom s'hauria trencat per sempre, perquè per a mi la vida de família estava composta per esposa, casa i paisatge i l'alteració d'un sol d'aquests elements destruiria l'equilibri que em tenia enamorat. Em veia fent i desfent per sempre aquell camí, trobant qui sap què a cada extrem i sense poder fixar el valor de les troballes. Incapaç d'emprendre una lluita semblant vaig anar-me'n a ciutat amb l'esperança que algun amic o conegut em donaria consell. Però fins ara

ningú no ha sabut fer-ho i jo, de tant en tant, vinc aquí amb una nova empenta creient que podré aclarir-ho tot, però es presenten novament els dubtes i acabo per recórrer una vegada més, com a fugida, al parer dels altres. Què creieu que podria fer ?

El viatjant digué que era difícil : a un cosí seu al qual havia passat una cosa que, sense ésser igual, també creava dificultats, la família, després de reunir-se, l'havia enviat a Amèrica.

I el vell que durant tota la relació havia mantingut el seu mutisme, va mirar-me i digué :

— Els joves viviu en una mena de plat de poc fons i tot va bé perquè us hi ofegueu. Això que us sembla tan extraordinari ha passat milers i milers de vegades i cadascú adopta la solució que va més d'acord amb el seu temperament, com en totes les coses. Un poeta acceptaria allò demanat i obtingut de l'estrella i la casa a mig camí hauria estat casa seva, amb eliminació de tota altra. Un home de preparació científica, per exemple, sigui què sigui allò que es presenta mentre camina, troba la seva casa allà on sap que ha d'ésser, al capdavant dels quilòmetres que calguin. D'acord amb aquestes reflexions podeu multiplicar exemples i triar...

L'òmnibus arribà a la parada final. En acomiadar-me no vaig poder reprimir l'efusió : vaig abraçar el vell i li vaig donar les gràcies per les seves paraules.

Vaig llogar un cavall i, als afores del poble, a l'encreuament de camins, em vaig aturar un instant davant l'indicador per llegir el rètol : "Vall d'Àrea", mentre acaronava el camafeu. Ja anava a fuetejar el cavall quan tot de preguntes em turmentaren novament. Perquè ¿ fins a quin punt em sentia poeta o agrimensor ? O bé ¿ quina altra cosa podia ésser en el fons del fons, que em pogués assegurar una tria afortunada ?

Pere CALDERS